

Kamppi – Helsingin salaperäinen ydinkeskusta

Laura Kolbe, elokuu 2023

Jokaisella suurella kaupungilla on väylä, jonka kautta saavutaan osaksi urbaania elämää, kaupunkimaisemaa ja sykettä. Helsingissä se on Mannerheimintie, ja Kampin kaupunginosa. Mannerheiminaukio on yksi Helsingin avainkohdista. Tänäpäin siitä näkyvät kaikki keskeiset politiikan, kaupallisuuden, kulttuurin ja liikenteen maamerkit: Nykyaiteen museo Kiasma, Musiikkitalo ja Kansallismuseo, Suomen eduskunta, postin pääkonttori, Lasipalatsi ja Sokoksen tavaratalo, Hankkijan talo sekä Forumin ja Kampin liikekeskukset, rautatie- ja linja-autoasemat.

Sotaväki marssii ja torilla käy kauppa

Kampin alue on historiallisesti ollut laaja ja määrittelemätön. Pitkään se sijaitsi kaupungin asemakaavoitetun alueen ulkopuolella. Metsättömäksi hakattu hiekkakangas oli jo 1700-luvulla sotaväen leiriytymispaikka. Keisarivallan aikana eli 1800-luvulla se oli porvariskaartin harjoitusalue. Yksi pääkaupungin suurista kasarmialueista, Turun kasarmi, sijoitettiin Kamppiin vuonna 1833. Keväällä 1918 Kampin kentät olivat saksalaisten sotilaiden käytössä. Huhtikuussa 1918 kasarmi vaurioitui pahasti tulipalossa.

Vähemmän tunnettua on se, että Jatkosodan aikana Saksan sotilasvirasto *Ortskommendantur* vuokrasi kaupungilta vuodeksi 1400 m² suuruisen alueen Kampista kesällä 1943. Sinne sijoitettiin suomalaisten rakentamia parakkeja, jossa olivat Saksan *Feldgendarmen* kanslia ja 120-paikkainen yöpymisparakki kauttakulkeville saksalaisille sotilaille ja aliupseereille. Kampissa sijaitsi myös Saksan salaisen poliisin pienehkö komennuskunta pidätyskoppeineen.

Turun kasarmin tontti oli siirtynyt valtiolta kaupungille vuonna 1934. Rakentamaton alue luovutettiin paikallis- ja kaukoliikenteen linja-autoaseman paikaksi. Asema sijoitettiin kasarmin entiseen talousrakennukseen, joka oli säilynyt 1918 tuhoissa. Perinteinen kaupallisuus säilyi alueella sisällissodan jälkeen. Helsingiläiset tunsivat alueen nimellä Narinkkatori. Se oli nykyisen hotelli Scandicin alueella, jossa vuosina 1876–1929 juutalaiset ja venäläiset kauppiaat myivät vaatteita ja tekstiilejä. Narinkkatori oli siirretty Kamppiin nykyisen Suomen Pankin paikalta, kun pankkirakennusta alettiin suunnitella 1870-luvulla.

Helsingin Broadway ja Lasipalatsi

Mannerheimintie on Kampin pääkatu, joka vie liikettä maaseudulta ja esikaupungeista syvemmälle kohti pääkaupungin historiallista keskustaa. Katu oli vuoteen 1942 nimeltään Läntinen Heikinkatu. Sen varrella sijaitsi useita arvorakennuksia, Turun kasarmin lisäksi Arkadian teatteri. Syvemmälle kaupunkiin vei tyylikäs Henrikin esplanadi. Jo pian itsenäisyyden jälkeen se oli tulppana kasvavalle autoliikenteelle. Lehmukset kaadettiin 1930-luvun alussa, kadun linjauksia levennettiin ja nykyaikaistettiin. Marsalkka Mannerheimin 75-vuotispäivän kunniaksi vuonna 1942 katu sai nykyisen nimensä.

Uudistusten jälkeen väylä sai lempinimen ”Helsingin Broadway”. Muutamia kivitaloja lukuun ottamatta suurin osa Kamppia oli vielä 1900-luvun alussa puutalovaltainen laita-alue, joka veti puoleensa lähinnä työläisasutusta. Mutta itsenäisyyden alussa rakentaminen pääsi vauhtiin. Lasipalatsi ja Helsingin ensimmäinen linja-autoasema valmistuivat vuonna 1936. Lasipalatsista tuli nuoren arkkitehtisukupolven taidon näyttö. Arkkitehtiylioppilaat A. Aalto, N. Kokko, O. Laisaari, V. Revell ja H. Riihimäki olivat esitelleet kaupungille suunnitelman väliaikaisesta liikerakennuksesta. Hankkeesta innostui rahatoimenjohtaja Eric von Frenckell. Hän oli urheilumies, joka oli noussut Suomen olympiaisännyyden puolestapuhujaksi. Taustavoimiksi saatiin Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta (SOK) ja Valio. Ne ostivat Oy Lasipalatsi AB nuorilta arkkitehteilta ja jatkosuunnittelu annettiin Kokon, Revellin ja Riihimäen tehtäväksi.

Väliaikaiseksi tarkoitettu Lasipalatsista tuli pian yksi Helsingin maamerkeistä. Keväällä 1936 avattu Lasipalatsi loisti ympäristössään kuin unelma paremmasta tulevaisuudesta - se oli moderni, valoisa, värikäs ja ilmava. Kieltolaki oli kumottu, talouslama oli takanapäin, uusi musiikki ja elokuvainnostus levisivät Suomeen. Lasipalatsin tunnuksiksi muodostuivat komeat neonvalot ja

-mainokset sekä suuret, valoisat ikkunat. ”Lasipalatsi on tosiaan nähtävä illalla, jolloin siinä lasi valaistuna pääsee kaikkiin oikeuksiinsa ja tekee tästä rakennuksesta tosiaankin palatsin”, kirjoitettiin sanomalehdissä pian avaamisen jälkeen.

Itsenäisyyden alun suurkaupunkien muotityyli oli vaalea funktionalismi. Ilmavuutta korosti se, että rakennus oli nostettu linja-autoaseman puolelta pilareille. Ikkunoita suojasivat suuret, värikkäät markiisit. Kivijalkaliikkeissä myytiin valokuvaus- ja autotarvikkeita, nahka- ja valjastavaroita, siemeniä ja puutarhatavaroita, liesiä ja saunauuneja. Monipuolinen valikoima osoittaa, että Lasipalatsi sijaitsi maaseudun ja kaupungin rajapinnassa. Lasipalatsi palveli sekä ”helsinkiläisiä että maaseutulaisia”.

Lasipalatsi oli kaikin tavoin uuden ajan symboli. Toiseen kerrokseen tuli suurravintola. Toisessa päässä oli kattoterassi ja toiseen tuli talvipuutarha. Bio Rex oli Pohjoismaiden suurin elokuvateatteri 800 paikallaan. Kotimainen elokuvatuotanto oli 1930-luvulla vilkasta ja Bio Rex kelpuutettiin SF-elokuvien ensi-iltateatteriksi. Lasipalatsi kelpaisi sellaisenaan myös monien ”nykyaikaa” edellyttävien elokuvakohtausten kuvauspaikaksi.

Lasipalatsin väliaikaisuudesta tuli pian pysyvä. Rakennus selvisi hengissä sotavuodet, mutta sen sisätilat alistettiin toimistokäyttöön. Ravintola pilkottiin konttorihuoneiksi ja nuorisotiloiksi ja pikkuliikkeissä omistajat vaihtuivat tiheään. Rapistuneen rakennuksen tilalle suunniteltiin pankkien pääkonttoreita, kaupungintaloa ja liikerakennuksia. Vasta 1990-luvulla Helsingin kaupungin kulttuuritoimen ideoimana Lasipalatsista tehtiin jälleen elokuva- ja mediakeskus. Sen entisöintiin saatiin *Urban Pilot* -rahoitus ja peruskorjattu rakennus avattiin vuonna 1998.

Kaupunginvaltuusto päätti toukokuussa 2014 oikeuttaa kiinteistölautakunnan siirtämään Lasipalatsin omistuksen *Glaspalatset i Helsingfors* -nimiselle, Helsingin kaupungin ja *Föreningen Konstsamfundet*in yhdessä omistamalle, yhtiölle. Vuonna 2016 aloitettiin Lasipalatsin peruskorjaus ja rakennuksen entisöinti alkuperäiseen loistonsa. Lasipalatsin alle rakennettiin uusi Amos Andersonin taidemuseo *Amos Rex*. Peruskorjauksesta ja Amos Rexin rakentamisesta vastasi kokonaisuudessaan Konstsamfundet. Amos Rex avattiin elokuussa 2018 ja seuraavana vuonna Konstsamfundet osti koko Lasipalatsin.

Tennispalatsin monet käytöt

Kun itsenäisen Suomen pääkaupunki Helsinki jatkoi kasvamistaan, Kampin ja Töölönlahden ympäristöön alkoi kohdistua julkista ja yksityistä kiinnostusta ja suunnittelua. Alueen katsottiin sopivan uudeksi liikekeskukseksi, jonka tuli ilmentää nykyaikaista liiketoimintaa ja kaupallisuutta sekä urbaanin elintason nousua. Tavoitteena oli korostaa nuoren tasavallan pääkaupungin modernia, eurooppalaista luonnetta. Uutta aikaa ilmensi hetken Oy Shell Ab:n huoltoasema Turun entisen kasarmien kohdalla vuona 1928–1934.

Tennispalatsi (1937) oli toinen tilapäiseksi tarkoitettu rakennus. Se oli alun perin rakennettu autojen huoltorakennukseksi vuoden 1940 Olympialaisiin. Kaarirakenteet ja neljä tenniskenttää, joista rakennus sai nimensä, rakennettiin vuotta myöhemmin. Rakennus vuokrattiin kymmeneksi vuodeksi Auto-Palatsi Oy:lle autojen ja varaosien myyntiin. Olympialaisten aikaan 1952 rakennuksessa pelattiin koripalloa, mutta pian se palautettiin tennispelaajien käyttöön. Toimintaa pyöritti Helsingin Verkkopalloseura. Tennispalatsin kulttuurikäyttöä alettiin suunnitella 1993, ja nykyisessä käytössään se on toiminut vuodesta 1999. Tennispalatsissa toimii elokuvateatteri ja Helsingin taidemuseo HAM, johon liitettiin vuonna 2015 pois siirtyneen Kulttuurien museon tilat.

Kamppi – 2000-luvun tärkeä liike- ja kulttuurikeskus

Kampin nousu Helsingin tärkeimmäksi liikekeskukseksi on ollut hidasta, mutta johdonmukaista. Autotalo ja sen kaksi sisartornia, Pohja-yhtymän talot, nousivat 1950-luvulla ilmentämään ajan amerikkalaishenkiseen citysuunnitteluun liittyviä ihanteita. Akateemikko Alvar Aallon odotettu Kampi-Töölönlahden –suunnitelma vuodelta 1964 liitti Kampin lopullisesti osaksi Helsingin tulevaa liikekeskusta. Linja-autoaseman, Lasi- ja Tennispalatsien tilalle tuli Aallon suunnitelmassa toimisto-, liikerakennusten sekä myymälätalojen keskittymä. Uusi linja-autoasema sijoitettiin

Leppäsuolle. Rakentaminen oli kuitenkin hidasta ja uusia monumentaalisia liike-, toimisto ja hotellirakennuksia saatiin vasta 1970-luvulla Salomonkadun varrelle.

Aallon visiot jäivät historiaan, mutta suunnittelu jatkui 1980-luvulla. Messinkikaseteilla vuorattu Innotalo valmistui Kampin torin pohjoisreunalle vuonna 1977. Hotelli Presidentin vihkivät käyttöön syyskuussa 1980 tasavallan presidentti Urho Kekkonen ja pääministeri Mauno Koivisto. Rakennukset korvasivat alueella aiemmin olleen Maataloustuottajien Maitokeskuksen liikekiinteistön. Kampin metroasema avattiin marraskuussa 1983 ja pian saatiin Simonkadun alkuun uusi kauppakeskus Forum 1985. Se korvasi samannimisen matalan ja värikkään kauppatalon vuodelta 1952.

Kampin keskuksen uusin asemakaava hyväksyttiin 1999. Tavoitteena oli saada alueelle ”monipuolista ja keskustan kilpailukykyä vahvistavia toimintoja sekä keskusta-asumista”. Rakentamiseen ryhdyttiin ripeästi. Ensimmäinen uusi kohde oli hotelli Scandic (2000). Pian tehtiin päätös linja-autoaseman siirtämisestä maan alle. Kampiin tuotiin asuntoja, kaupallista toimintaa ja liiketiloja. Kaupunkimaisuutta korostettiin toreilla, aukioilla ja tapahtumailoilla.

Kampin aukiota kehittyi Helsingin suurin yhtenäinen jalankulkualue ja uusi tapahtumatori. Sinne sijoitettiin ruotsalaisen taiteilija Eva Löfdahlin Yrittäjäveistos vuonna 2006. Kokonaisuutta täydensi kaikille avoin puinen Hiljaisuuden kappeli (2012) ja Amos Rex taidemuseo (2018). Kampista on kehittynyt viimeistään 2020-luvulla kaikille avoin urbaani, kaupallinen ja kulttuurinen olohuone ja vanhan linja-autoaseman uusi tuleminen kulttuurikeskuksena on osa tätä kehitystä.